

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кафедра фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни «Порівняльне правознавство»

вибіркових компонент освітньої програми

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

081 Право 081 Law

(спеціалізація 12.00.01 – теорія та історія держави і права;

історія політичних і правових учень)

(Шифр за ОНП – ВК.05.1)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.09.2023 р. № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. № 5

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 22.09.2023 р. № 8

Розглянуто на засіданні кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін
(протокол від 18.08.2023 р. № 8).

Розробники:

1. Завідувач кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету №6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент **Холод Ю.А.**
2. Доцент кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету №6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент **Волошенюк О.В.**

Рецензенти:

1. Доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент **Передерій О.С.**
2. Професор кафедри теорії та історії держави і права факультету №1 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент **Невзоров І.Л.**

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3 Загальна кількість годин – 90 Кількість тем – 15	<div>08 _____ право _____;</div> <div>(шифр галузі) (назва галузі знань)</div> <div>081 _____ право _____;</div> <div>(код спеціальності) (назва спеціальності)</div> <div>аспірант _____</div> <div>(назва СВО)</div>	Навчальний курс - 1 Семестр - 1 Види контролю – екзамен
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
<div>денна форма навчання</div> <div>Лекції – 16 _____;</div> <div>(години)</div> <div>Семінарські заняття – 28 _____;</div> <div>(години)</div> <div>Практичні заняття – _____;</div> <div>(години)</div> <div>Лабораторні заняття – _____;</div> <div>(години)</div> <div>Самостійна робота – 46 _____;</div> <div>(години)</div> <div>Індивідуальні завдання:</div> <div>Курсова робота – _____</div> <div>(кількість; № семестру)</div> <div>Контрольна робота – 1; 1 _____</div> <div>(кількість; № семестру)</div> <div>Реферати (тощо) – 1 _____ 1 _____</div> <div>(кількість; № семестру)</div>		<div>заочна форма навчання</div> <div>Лекції – 8 _____;</div> <div>(години)</div> <div>Семінарські заняття – 10 _____;</div> <div>(години)</div> <div>Практичні заняття – _____;</div> <div>(години)</div> <div>Лабораторні заняття – _____;</div> <div>(години)</div> <div>Самостійна робота – 72 _____;</div> <div>(години)</div> <div>Індивідуальні завдання:</div> <div>Курсова робота – _____</div> <div>(кількість; № семестру)</div> <div>Реферати – _____</div> <div>(кількість; № семестру)</div>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування у здобувачів вищої освіти глибоких, стійких знань щодо процесів еволюції та реального функціонування правових систем світу. Порівняльне правознавство дозволяє збагатити уявлення про правову дійсність, розширити юридичний кругозір, затвердити повагу до правової культури інших народів, здійснити більш глибоке проникнення в специфіку процесу формування правових інститутів, правових конструкцій в різних регіонах планети, дає можливість оцінити власну правову систему із дистанції більш широкого діапазону знань.

Завдання: засвоєння положень, які дозволять студенту сформувати комплексне уявлення про правову карту світу; розвиток самостійного мислення, аналітичних навичок щодо проблем юридичної компаративістики; оволодіння понятійним апаратом, що використовується в межах даної навчальної дисципліни; поглиблення знань практичного характеру, що

стосуються різних сфер і напрямків юридичної діяльності в основних типах правових систем світу; розвиток загальної правової культури студента.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни «Порівняльне правознавство» пов'язане із набуттям студентами знань з міжнародного права, теорії держави та права, історії держави і права зарубіжних держав, конституційного права зарубіжних держав, а також філософії права. Окремі теми мають вихід на галузеві дисципліни: адміністративне право, цивільне право, кримінальне право тощо.

Очікувані результати навчання: У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: основні етапи становлення і розвитку науки порівняльного правознавства; особливості методології та методики проведення порівняльно-правових досліджень; існуючі у юридичній науці підходи та критерії типології правових систем світу; особливості правотворчості, тлумачення та застосування юридичних норм, а також систематизації джерел романо-германського, англо-американського, релігійного, традиційно-звичаєвого, змішаного та інших типів правової системи; моделі судового конституційного контролю в світі; специфічні риси адміністративного, кримінального, цивільного, сімейного права в правових системах світу; національні, регіональні та міжнародні механізми забезпечення прав людини; особливості західної та східної традицій права.

вміти: користуватися термінологією, що застосовується в юридичній компаративістиці; розкривати загальні принципи та правила порівняльно-правового аналізу, його дескриптивний, критичний, евристичний та прогностичний елементи; правильно формулювати аргументи на користь та проти кодифікації джерел романо-германського та англо-американського права; безпомилково визначати і використовувати методи подолання колізій та прогалів у праві в процесі застосування норм романо-германського права; розкривати особливості юридичної особи та корпорації як організаційно-правові моделі колективних суб'єктів в країнах романо-германського та англо-американського права; характеризувати специфіку взаємодії джерел «soft law» з традиційними джерелами міжнародного права; визначати особливості механізму міжнародного захисту прав людини; розкривати особливості юридичної освіти у державах, що відносяться до різних типів правових систем; аналізувати морально-психологічні та державно-правові аспекти мультикультуралізму.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики	
Загальні	ЗК-11	<i>Дослідна.</i> Здатність і готовність

компетентності (ЗК)		здійснювати дослідження у сфері правозастосування шляхом вивчення, опису, пояснення і прогнозування дійсності задля розвитку теорії, побудови гіпотез та отримання нових знань.
	ЗК-12	Інформаційна. Здатність до пошуку, оброблення й аналізу необхідної для розв'язування навчальних, наукових і професійних завдань інформації з різних джерел із дотриманням етичних та правових норм; навички використання інформаційно-комунікаційних, комп'ютерних технологій як інструменту набуття знань та умінь, а також презентації проблеми, задачі, відомих чи власних результатів тощо.
Фахові компетентності (ФК)	ФК-1	Здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції
	ФК-2	Здатність застосовувати юридичну аргументацію
	ФК-8	Здатність здійснювати правову кваліфікацію, застосовувати принципи, якими слід керуватися під час її проведення, готовність до відмежування злочинів від інших правопорушень та цивільно-правових деліктів
	ФК-9	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти
	ФК-10	Здатність і готовність особи до прийняття правомірного рішення під час здійснення правозастосовної діяльності на основі юридичних фактів та у відповідності до нормативно-правових актів
	ФК-14	Здатність і готовність особи використовувати систему знань, накопичених у процесі порівняльних досліджень у правовій сфері

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. «Становлення і розвиток порівняльного правознавства».

Порівняльні дослідження за часів античності. Ставлення римських юристів до порівняльно-правових досліджень. Епоха Просвітництва, її вклад у розвиток компаративних досліджень права. Британський колоніалізм та порівняльно-правові дослідження. Вплив процесів кодифікації на розвиток порівняльних досліджень. Інтеграційні процеси в світі та порівняльне правознавство.

Інституціоналізація порівняльного правознавства (конгреси, товариства, кафедри, журнали тощо). Основні питання, що були предметом обговорення на Міжнародному конгресі порівняльного права (1900 р., Париж). Міжнародна академія порівняльного права, її вплив на розвиток юридичної компаративістики. Порівняльно-правові дослідження в СРСР. Дослідники, що внесли значний вклад у розвиток порівняльного правознавства. Тенденції розвитку порівняльно-правових досліджень у ХХІ ст.

Зародження порівняльно-правових досліджень в Україні. Основні школи порівняльного права, представлені в Україні у ХІХ-ХХ ст. Погляди М.Д. Іванишева, С.М. Орнатського, М.К. Ренненкампа, Ф.В. Тарановського та інших видатних українських компаративістів. Чинники, що актуалізують розвиток порівняльно-правових досліджень в Україні. Перспективи розвитку національного порівняльного правознавства.

Тема № 2. «Поняття, предмет та методологія порівняльного правознавства».

Природа порівняльного правознавства: основні концепції. Особливості предмета порівняльного правознавства як науки. Об'єкти порівняльного правознавства, їх види. Термінологія порівняльного правознавства. Місце порівняльного правознавства в системі юридичних наук.

Практичні аспекти порівняльного правознавства. Актуальність порівняльно-правових досліджень в сучасному світі. Сфери і галузі використання результатів порівняльного правознавства. Класифікація функцій порівняльного правознавства.

Філософський, спеціально-юридичний та соціологічний аспекти порівняльного правознавства. Загальнонаукові та спеціально-наукові методи. Порівняльно-правовий метод, його місце в системі методів порівняльного правознавства. Загальні принципи та правила порівняльно-правового аналізу, його описативний, критичний, евристичний та прогностичний елементи.

Тема № 3. «Правова карта світу: статика та динаміка».

Поняття типології правових систем світу. Розвиток типології правових систем. Основні критерії типології правових систем. Тип правової системи (правова сім'я). Основні правові типи (сім'ї) правових систем, підходи до їх визначення. Групи та підгрупи (підтипи) правових систем.

Загальносвітові тенденції зближення та взаємовпливу правових систем. Правова акультурація, її види, позитивні та негативні наслідки. Рецепція та

реставрація. Гармонізація та уніфікація законодавства. Програмно-забезпечувальні та юридичні засоби зближення правових систем. Теорія і практика конвергенції, зміна її сутності в сучасних умовах. Проблема змішаних правових систем.

Феномен «радянського права», його особливості та вплив на правові системи країн – колишніх членів СРСР. Проблеми визначення типології національної правової системи України. Географічні, культурні та історичні фактори, що визначають специфіку української правової системи. Спільні риси та відмінності між правовою системою України та правовими системами романо-германського типу. Підходи (концепції) визначення місця правової системи України на правовій карті світу.

Тема № 4. «Правотворчість в правових системах світу».

Підходи до правотворчості на початкових етапах формування романо-германського права. Розмежування позитивної та судової правотворчості. Законотворчість парламенту. Делегована правотворчість. Особливості юридичної техніки романо-германської системи.

Форма державного устрою Франції та ФРН, її вплив на правотворчість. Законодавча компетенція парламенту Франції, стадії законотворчого процесу. Правотворчість регламентарної влади. Особливості делегованої правотворчості у Франції. Розмежування правотворчих повноважень між Парламентом ФРН та правотворчими органами земель. Процедура прийняття законів у ФРН. Підзаконна правотворчість.

Правотворчість англійських суддів. Правотворчість британського Парламенту. Принцип парламентського суверенітету. Процедура прийняття статутів британським Парламентом. Делегована правотворчість. Автономне законодавство. Особливості англійської юридичної техніки. Судова правотворчість в США. Правотворчість Конгресу США. Роль Президента у законотворчості. Розмежування законотворчості федеральної влади і штатів. Особливості американської юридичної техніки.

Правотворчість в мусульманському праві. Роль доктрини у правотворчості. Особливості розуміння законодавчої влади. Ставлення до судової правотворчості у мусульманській правовій доктрині. Правотворчість у іудейському праві. Правотворчість у індуському праві.

Тема № 5. «Систематизація джерел права в правових системах світу».

Мета і завдання систематизації джерел права. Систематизація римського права. Кодекс Юстиніана. Систематизація звичаєвого права. Систематизація канонічного та торгового права. Офіційні та неофіційні систематизації джерел права. Систематизація джерел права та права людини. Роль систематизації законодавства у проведенні реформ.

Зародження ідеї кодифікації. Історичні етапи кодифікації в Європі. Чинники, які сприяли розвитку кодифікації в континентальній Європі. Види кодифікації. Аргументи на користь кодифікації. Особливості кодифікації у Франції та Німеччині. Етапи та принципи кодифікації. Особливості кодексів в романо-германському праві, їх вплив на розвиток правової системи.

Систематизація судових прецедентів. Систематизація законодавства.

Консолідація та кодифікація в Англії. Ставлення англійських юристів до кодифікації. Систематизація в США. Систематизація прецедентного права. Ставлення до систематизації законодавства на рівні федерації та штатів. Уніфікація законодавства. Кодекси в США.

Ставлення мусульманської правової доктрини до систематизації джерел права. Систематизація «приватного» та «публічного» мусульманського права. Вплив політики ісламізації на розвиток кодифікації мусульманського права.

Тема № 6. «Тлумачення норм права в правових системах світу».

Етапи розвитку юридичного тлумачення в континентальній Європі. Глосатори та постглосатори. Школи тлумачення. Судове тлумачення. Наукове тлумачення. Тлумачення законів парламентом. Класичні способи тлумачення. Розвиток юридичного тлумачення у XX столітті.

Судове тлумачення в Англії. Презумпції тлумачення. Правила тлумачення. Прийоми тлумачення. Законодавче врегулювання тлумачення статутів. Юридичне тлумачення в США. Діяльність Верховного Суду США по тлумаченню Конституції США. Методи тлумачення Конституції США. Максими та канони інтерпретації законодавства судьями США.

Співвідношення релігійного та юридичного тлумачення у мусульманських державах. Іджма та кійяс. Іджтихад. Суб'єкти тлумачення мусульманського права. Вимоги до суб'єктів тлумачення мусульманського права. Різноманітність підходів до тлумачення мусульманського права.

Тема № 7. «Застосування норм права в правових системах світу».

Розмежування правотворчої та правозастосовної діяльності у континентальній Європі. Роль правової доктрини у правозастосуванні. Матеріальне та процесуальне право. Основні принципи та стадії правозастосовної діяльності. Вплив судів вищих інстанцій на юридичну практику.

Співвідношення правотворчої, правозастосовної та інтерпретаційної діяльності в Англії та США. Співвідношення статуту та прецеденту в процесі застосування норм права. Принцип *stare decisis*, його реалізація в сучасних умовах. Роль процесуальних норм у правозастосовчій діяльності. Рішення Палати Лордів, їх значення для юридичної практики.

Застосування релігійних та державно-правових норм. Залежність від суб'єктів, до яких застосовуються норми права. Ставлення до правозастосовних помилок в мусульманському праві.

Подолання колізій та прогалин у праві в процесі застосування норм романо-германського права. Прогалини в праві з точки зору англійської правової доктрини. Колізії та прогалини в праві мусульманських країн. Міжнародне колізійне право.

Тема № 8. «Конституційний контроль в правових системах світу».

Ідея та історична перспектива судового конституційного контролю. Доктринальний вплив ідей Г. Кельзена на формування конституційного правосуддя. Політика та конституційне судочинство. Концентрована (європейська) модель судового конституційного контролю. Місце органів

конституційної юрисдикції в системі державних органів, юридична природа їх рішень.

Американська модель конституційної юстиції. Суб'єкти конституційного контролю в США. Зміст та процедура конституційного контролю. Повноваження Верховного Суду США. Стандарти американського конституційного контролю.

Змішані моделі конституційного контролю. Чинники, що призводять до виникнення змішаних моделей конституційної юстиції. Особливості конституційного контролю в Греції, Португалії, Канаді. Підходи до конституційного контролю у латиноамериканському праві. Суб'єкти контролю, їх компетенція. Особливості процедури «ампаро».

Тема № 9. «Сфера публічного права в правових системах світу».

Принципи адміністративного права в правових системах світу. Державна служба. Кар'єра. Бюрократичні системи у Франції, Німеччині, Великобританії, США. Еволюція концепції державної служби США. Функції адміністративної влади в країнах континентальної Європи. Адміністративна юстиція. Поліцейське право.

Типи та моделі сучасних кримінально-правових систем. Джерела кримінального права в правових системах світу. Суб'єкти кримінальної відповідальності. Кримінальна відповідальність корпорацій. Інститут покарання в правових системах світу. Особливості виконання покарань.

Процесуальне право. Інквізиційний та змагальний судовий процес. Процедурні правила в правових системах світу. Принципи адміністративного, кримінального та цивільного процесу. Сутність та процедури квазісудової діяльності в США.

Французька та англосаксонська моделі місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування у ФРН. Європейська Хартія про місцеве самоврядування. Сучасні тенденції та принципи побудови європейських самоврядних систем.

Тема № 10. «Сфера приватного права в правових системах світу».

Особливості цивільного права в правових системах світу. Сфера цивільного права в різних типах правових систем. Цивільна правосуб'єктність в правових системах світу. Юридична особа та корпорація як організаційно-правові моделі колективних суб'єктів в країнах романо-германського та англо-американського права. Право власності в правових системах світу. Проблеми правового регулювання інтелектуальної власності: порівняльно-правовий аспект. Обмеження права власності.

Особливості сімейного права в правових системах світу. Шлюб та сім'я у різних типах правових систем. Співвідношення публічних та приватних інтересів у сімейному праві. Моногамні та полігамні шлюби. Одностатеві союзи, проблеми їх юридичного визнання. Майновий режим подружжя. Особисті та майнові права батьків та дітей.

Комерційне право в правових системах світу. Джерела комерційного права. Принципи корпоративного управління у світі. Форми комерційних підприємств. Відмінність цивільно-правових та комерційних угод. Державне

регулювання підприємницької діяльності. Моделі конкурентного законодавства. Недоброякісна конкуренція в правових системах світу.

Поліцентричність правового регулювання в сучасному світі. Поняття «м'якого права», його виникнення та сфери використання. Джерела м'якого права, їх юридична сила. Взаємодія джерел «soft law» з традиційними джерелами міжнародного права. Тенденції і перспективи розвитку «м'якого права».

Тема № 11. «Права людини в правових системах світу».

Ліберальні та колективістські концепції прав людини. Правовий статус людини та громадянина в різних типах правових систем. Підходи до проблем гендерної рівності у світі. Право на особисту недоторканість, на інформацію, на судовий захист, запобігання сучасним формам рабства. Свобода слова в романо-германському та англо-американському праві. Обмеження прав людини. Категорія прав людини в мусульманському праві.

Механізми захисту прав людини на міжнародному, регіональному та національному рівні. Гарантії реалізації, охорони та захисту прав людини. Становлення і розвиток інституту омбудсмена: порівняльний аналіз. Важливість діяльності Уповноваженого з прав людини за міжнародними та європейськими стандартами захисту прав людини. Відповідальність держави перед особою в правових системах світу. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р.

Громадянство (підданство) в правових системах світу. Еволюція громадянства в Європі. Права Парламенту та права громадянина за англійським правом. Міжнародні стандарти інституту громадянства. Подвійне громадянство.

Тема № 12. «Судові системи світу».

Принципи формування та діяльності судової системи у країнах континентальної Європи. Судова система Франції. Судова система Німеччини. Статус судді у Франції та Німеччині. Особливості судового процесу в країнах романо-германського права.

Зародження та розвиток судової системи Англії. Судова система сучасної Англії. Роль Палати лордів у судовій системі. Суд присяжних. Особливості англійського судового процесу. Формування судової системи США. Вплив політики на формування суддівського корпусу. Судова система сучасних США. Федеральні суди та суди штатів. Роль Верховного Суду США у судовій системі. Особливості американського судового процесу.

Виникнення мусульманських судів. Розподіл компетенції між світськими та мусульманськими судами. Суди каді. Шаріатські суди, їх місце і роль у судових системах сучасних мусульманських країн. Основні принципи мусульманського судочинства.

Тема № 13. «Міжнародні судові системи».

Виникнення та розвиток міжнародного правосуддя. Види міжнародних судів, критерії їх класифікації (за часом, масштабом діяльності, юрисдикцією, організаційною формою тощо). Тенденції розвитку міжнародних судів.

Міжнародний суд ООН: мета його створення, функції. Склад суду, порядок його формування, процедура прийняття рішень. Міжнародний кримінальний суд, його компетенція. Склад суду, принципи його формування. Порядок порушення і розгляду справ. Міжнародний трибунал ООН з морського права. Органи міжнародного комерційного арбітражу.

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), його склад та компетенція. Механізм міжнародного захисту прав людини у ЄСПЛ. Юридична природа рішень ЄСПЛ. Суд ЄС, його склад та компетенція. Міжамериканський суд з прав людини. Африканський суд з прав людини і народів.

Тема № 14. «Юридична освіта в правових системах світу».

Становлення і розвиток юридичної освіти у континентальній Європі. Вивчення римського права у школах. Виникнення європейських університетів. Вплив Церкви на розвиток юридичної освіти. Вплив шкіл права на юридичну освіту. Принципи юридичної освіти. Особливості юридичної освіти у Франції та Німеччині.

Юридична освіта в Англії. Університети, юридичні коледжі, школи-гільдії. Роль солісторських контор у підготовці юристів. Особливості юридичної освіти в Англії. Юридична освіта в США. Адвокатські контори, школи права. Методи навчання юристів в США.

Становлення і розвиток освіти в мусульманських країнах. Ісламські школи, мечеті, університети. Релігійна та світська освіта в країнах мусульманського права. Принципи освіти.

Тема № 15. «Правосвідомість і правова культура в правових системах світу».

Західна та східна традиції права, їх вплив на формування правосвідомості та правової культури. Поняття традиції права, її базові характеристики. Правові цінності, категорії та інститути, які іманентно властиві західноєвропейській локальній цивілізації. Особливості східної традиції права. Проблеми інтеграції уявлень про право в умовах глобалізації.

Правовий менталітет: поняття, структура, чинники, що визначають його особливості в різних правових системах світу. Поняття менталітету. Формування національної та наднаціональної правової ідеології. Фактори, що впливають на формування менталітету народу. Структура правового менталітету. Правові стереотипи та міфи.

Багатоманітність і співіснування культур в сучасному світі. Варіанти реакції держави й суспільства на культурне різноманіття. Хвилі етнонаціоналізму після Другої світової війни. Морально-психологічний та державно-правовий аспекти мультикультуралізму. Декларація принципів толерантності. Юридичні засоби політики мультикультуралізму. Мультикультуралізм в Україні.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема №1. Становлення і розвиток порівняльного правознавства.	6	2	2	0	0	2	
Тема №2. Поняття, предмет та методологія порівняльного правознавства.	6	0	2	0	0	4	
Тема №3. Правова карта світу: статика та динаміка.	6	2	2	0	0	2	
Тема №4. Правотворчість в правових системах світу.	6	0	2	0	0	4	
Тема №5. Систематизація джерел права в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Тема №6. Тлумачення норм права в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Тема №7. Застосування норм права в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №8. Конституційний контроль в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Тема №9. Сфера публічного права в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Тема №10. Сфера приватного права в правових системах світу.	6	0	2	0	0	4	
Тема №11. Права людини в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	

Тема №12. Судові системи світу.	6	0	2	0	0	4	
Тема №13. Міжнародні судові системи.	6	0	2	0	0	4	
Тема №14. Юридична освіта в правових системах світу.	6	0	2	0	0	4	
Тема №15. Правосвідомість і правова культура в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Всього за семестр №1	90	16	28			46	Екзамен

4.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема №1. Становлення і розвиток порівняльного правознавства.	6	2	2	0	0	2	
Тема №2. Поняття, предмет та методологія порівняльного правознавства.	6	0	0	0	0	6	
Тема №3. Правова карта світу: статика та динаміка.	6	2	2	0	0	2	
Тема №4. Правотворчість в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №5. Систематизація джерел права в правових системах світу.	6	0	2	0	0	4	
Тема №6. Тлумачення норм права в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №7. Застосування норм права в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №8. Конституційний контроль в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Тема №9. Сфера публічного права в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №10. Сфера приватного права в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	

Тема №11. Права людини в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №12. Судові системи світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №13. Міжнародні судові системи.	6	0	0	0	0	6	
Тема №14. Юридична освіта в правових системах світу.	6	0	0	0	0	6	
Тема №15. Правосвідомість і правова культура в правових системах світу.	6	2	2	0	0	2	
Всього за семестр №1	90	8	10			72	Екзамен

4.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література
Тема № 1: Становлення і розвиток порівняльного правознавства		
1. Основні етапи розвитку юридичної компаративістики. 2. Порівняльне правознавство у XX і XXI століттях. 3. Стан порівняльно-правових досліджень в Україні.		Основна: 1, 3, 4 Додаткова: 2, 3, 28, 29, 30, 31, 32, 44, 72
Тема № 2: Поняття, предмет та методологія порівняльного правознавства		
1. Поняття, предмет та об'єкти порівняльного правознавства. 2. Функції порівняльного правознавства, його значення для юридичної теорії і практики. 3. Методологія порівняльного правознавства.		Основна: 1-7 Додаткова: 16, 20, 24, 33, 42, 57-59
Тема № 3: Правова карта світу: статика та динаміка		
1. Типологія правових систем світу. 2. Зближення та взаємовплив правових систем. 3. Проблема ідентифікації пострадянських правових систем.		Основна: 1-7 Додаткова: 1, 4, 5, 6, 7, 9, 14, 15, 17, 19, 25, 26, 27, 35-38, 45-49, 53, 54, 64-66
Тема № 4: Правотворчість в правових системах світу		
1. Становлення і розвиток правотворчості в континентальній Європі. 2. Правотворчість у Франції та ФРН: порівняльний аналіз. 3. Правотворчість в Англії та США: порівняльний аналіз. 4. Особливості правотворчості в правових системах релігійного типу.		Основна: 1-7 Додаткова: 25, 26, 27, 31
Тема № 5: Систематизація джерел права в правових системах світу		
1. Закономірності розвитку систематизації джерел права у світі. 2. Систематизація джерел романо-германського права (на прикладі Франції та ФРН). Кодекс. 3. Особливості систематизації джерел права в Англії та США. 4. Особливості систематизації джерел		Основна: 1-7 Додаткова: 52, 59, 60

	мусульманського права.	
	Тема № 6: Тлумачення норм права в правових системах світу	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток та сучасний стан юридичного тлумачення в континентальній Європі. 2. Особливості тлумачення норм права в Англії та США. 3. Особливості тлумачення норм мусульманського права. 	Основна: 1-7 Додаткова: 39, 40, 41
	Тема № 7: Застосування норм права в правових системах світу	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Застосування норм права у країнах континентальної Європи. 2. Застосування норм права в країнах англо-американської правової сім'ї. 3. Особливості застосування норм мусульманського права. 4. Прогалини в праві та юридичні колізії в правових системах світу. 	Основна: 1-7 Додаткова: 25, 26, 27
	Тема № 8: Конституційний контроль в правових системах світу	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Європейська модель судового конституційного контролю. 2. Американська модель конституційної юстиції. 3. Змішані моделі конституційного контролю. 	Основна: 1-7 Додаткова: 59, 60
	Тема № 9: Сфера публічного права в правових системах світу	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості адміністративного права в країнах романо-германського та англо-американського типів правових систем. 2. Особливості кримінального права в правових системах світу. 3. Процесуальне право в правових системах світу. 4. Моделі місцевого самоврядування в правових системах світу. 	Основна: 1-7 Додаткова: 18, 23, 63
	Тема № 10: Сфера приватного права в правових системах світу	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості цивільного права в правових системах світу. 2. Особливості сімейного права в правових системах світу. 3. Комерційне право в правових системах світу. 4. М'яке право (soft law) та регулювання міжнародних приватноправових відносин. 	Основна: 3-5 Додаткова: 13, 50, 51, 52
	Тема № 11: Права людини в правових системах світу	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Основні концепції прав людини, їх прояв в правових системах світу. 2. Національні, регіональні та міжнародні механізми забезпечення прав людини. 3. Міжнародні стандарти та національні особливості інституту громадянства. 	Основна: 1-7 Додаткова: 12, 55, 56, 71

Тема № 12: Судові системи світу		
1. Особливості судових систем та судового процесу у країнах романо-германського права. 2. Структура судових систем Англії та США, особливості англо-американського судового процесу. 3. Особливості мусульманського правосуддя.		Основна: 1-7 Додаткова: 8, 13, 34
Тема № 13: Міжнародні судові системи		
1. Міжнародні судові органи: поняття, класифікація. 2. Всесвітні судові органи. 3. Регіональні судові органи.		Основна: 1-7 Додаткова: 31, 40
Тема № 14: Юридична освіта в правових системах світу		
1. Особливості юридичної освіти у країнах континентальної Європи. 2. Особливості підготовки юристів у Великобританії та США. 3. Особливості юридичної освіти в мусульманських країнах.		Основна: 1-7 Додаткова: 22, 43, 62, 67
Тема № 15: Правосвідомість і правова культура в правових системах світу		
1. Західна та східна традиції права, їх вплив на формування правосвідомості та правової культури. 2. Правовий менталітет: поняття, структура, чинники, що визначають його особливості в різних правових системах світу. 3. Юридичні аспекти мультикультуралізму.		Основна: 1-7 Додаткова: 6, 11, 46, 48, 52, 54

5. Індивідуальні завдання

5.1. Теми рефератів

1. Визначальні фактори розвитку порівняльного правознавства.
2. Інституціоналізація порівняльно-правових досліджень.
3. Особливості вітчизняних порівняльно-правових досліджень за часів існування СРСР.
4. Актуальність порівняльно-правових досліджень для правової системи України.
5. Перспективи розвитку порівняльного правознавства.
6. Кодифікація джерел права: за і проти.
7. Роль кодифікації в країнах континентальної Європи.
8. Кодекс: поняття, ознаки, види.
9. Особливості систематизації джерел англо-американського права.
10. Систематизація джерел мусульманського права.
11. Систематизація звичаєвого права.
12. Систематизація права ЄС.
13. Закономірності розвитку юридичного тлумачення в країнах романо-германського типу.
14. Дух і буква закону в правових системах світу.

- 15.Способи юридичного тлумачення в романо-германському праві.
- 16.Способи юридичного тлумачення в англо-американському праві.
- 17.Роль Верховного Суду США у тлумаченні норм права.
- 18.Особливості тлумачення норм мусульманського права.
- 19.Виникнення та розвиток конституційного контролю.
- 20.Світові моделі судового конституційного контролю.
- 21.Процедура ампаро у латиноамериканському праві.
- 22.Принципи адміністративного права в правових системах світу.
- 23.Державна служба у різних типах правових систем.
- 24.Типи та моделі сучасних кримінально-правових систем.
- 25.Кримінальна відповідальність корпорацій.
- 26.Правове регулювання екстрадиції: порівняльний аналіз.
- 27.Співвідношення матеріального та процесуального права в різних типах правових систем.
- 28.Сучасні тенденції розвитку місцевого самоврядування в правових системах світу.
- 29.Цивільна правосуб'єктність в правових системах світу.
- 30.Право власності в правових системах світу.
- 31.Недоброякісна конкуренція в правових системах світу.
- 32.Проблеми правового регулювання інтелектуальної власності: порівняльно-правовий аспект.
- 33.Романська та німецька системи спадкування.
- 34.Особливості цивільно-правової відповідальності в різних типах правових систем.
- 35.Співвідношення публічних та приватних інтересів у сімейному праві. Правовий статус особи в умовах глобалізації.
- 36.Права людини в Європейському союзі.
- 37.Категорія прав людини в мусульманському праві.
- 38.Подвійне громадянство в правових системах світу.
- 39.Відповідальність держави перед особою в правових системах світу. Виникнення та розвиток міжнародних судів.
- 40.Міжнародний суд ООН.
- 41.Міжнародний кримінальний суд.
- 42.Органи міжнародного комерційного арбітражу.
- 43.Європейський суд з прав людини.
- 44.Суд ЄС.
- 45.Традиція права: поняття та види.
- 46.Формування правосвідомості в умовах різних типів правових систем.
- 47.Трансформація національної правосвідомості в умовах глобалізації.
- 48.Правова культура Китаю та Японії.
- 49.Правовий нігілізм в правових системах світу.
- 50.Юридичні аспекти мультикультуралізму.

5.3. Теми наукових робіт

1. Філософський, спеціально-юридичний та соціологічний аспекти порівняльного правознавства.
2. Типові помилки при проведенні порівняльно-правових досліджень, способи їх подолання.
3. Розвиток методології порівняльного правознавства в ХХІ столітті.
4. Невизнані державні утворення у світі: поняття та види.
5. Акультурація та рецепція: історія і сучасність.
6. Проблеми імплементації принципів та норм міжнародного права у національну правову систему.
7. Проблема збереження національної правової культури в умовах глобалізації.
8. Вплив канонічного права на розвиток правових систем світу.
9. Сучасні тенденції розвитку наднаціональної правотворчості.
10. Основні підходи до судової правотворчості в країнах континентальної Європи.
11. Делегована правотворчість у правових системах світу.
12. Юридична техніка в правових системах світу.
13. Кодифікаційні процеси в правових системах світу.
14. Європейські школи юридичного тлумачення: історія і сучасність.
15. Роль правової доктрини у застосуванні норм романо-германського права.
16. Доктринальний вплив ідей Г. Кельзена на формування конституційного правосуддя.
17. Процедура ампаро у латиноамериканському праві.
18. Обмеження доступу до інформації в правових системах світу.
19. Ювенальна юстиція в правових системах світу.
20. Європейська Хартія про місцеве самоврядування, її адаптація до місцевих умов.
21. Гармонізація податкової політики країн ЄС.
22. Кримінальна відповідальність юридичних осіб (корпорацій) в правових системах світу.
23. Правове регулювання екстрадиції: порівняльний аналіз.
24. Кримінально-правова оцінка евтаназії у правових системах світу.
25. Юридична особа та корпорація як організаційно-правові моделі колективних суб'єктів в країнах романо-германського та англо-американського права.
26. Проблеми правового регулювання інтелектуальної власності: порівняльно-правовий аспект.
27. Обмеження права власності в правових системах світу.
28. Моделі конкурентного законодавства.
29. Недоброяркісна конкуренція в правових системах світу.
30. Мусульманська доктрина прав людини.
31. Шаріатські суди: історія та сучасність.
32. Тенденції розвитку міжнародного правосуддя.
33. Вплив Церкви на розвиток юридичної освіти в континентальній Європі.

34. Система підготовки соліситорів та баристерів у Великобританії.
35. Формування національної та наднаціональної правової ідеології.
36. Деформація правосвідомості в різних типах правових систем.
37. Проблеми інтеграції правових вчень в умовах глобалізації.
38. Концепція «соціального обслуговування» (community policing) та проблеми децентралізації діяльності поліції.
39. Правове та інституціональне забезпечення міжнародного поліцейського співробітництва.
40. Ефективність діяльності поліції в правових системах світу.

6. Методи навчання

Процес викладання навчальної дисципліни «Порівняльне правознавство» створює всі підстави для отримання студентами належних теоретичних знань та практичних вмінь і навичок. У навчальному процесі поєднуються традиційні методи викладання у вищих навчальних закладах (проблемний, евристичний, репродуктивний), прийоми та форми викладання (лекція, семінарське заняття), що передбачають використання найновіших технічних засобів, активних форм навчання (тестів), різнопланової науково-дослідної роботи слухачів під безпосереднім керівництвом викладача.

Метою лекційного курсу є характеристика основних категорій, особливостей тематики та проблемних аспектів відповідних тем. Лекції більшою мірою виконують настановно-методичну функцію. В них висвітлюються найважливіші, проблемно-концептуальні, методологічні аспекти окремих тем, висловлюються рекомендації щодо напрямків та методики самостійної роботи студентів над кожною з тем курсу.

Аудиторні заняття проводяться у формі семінарських занять, які є засобом закріплення та поглиблення знань, отриманих на лекціях та під час самостійної роботи. Готуючись до семінару, студент вчиться узагальнювати знання, отримані з різних джерел: з навчально-методичної та науково-монографічної літератури, нормативно-правових актів, засобів масової інформації тощо. Протягом семінарського заняття студенти повинні під керівництвом викладача брати участь у дискусії та виступати з тезами щодо попередньо визначених питань, заслуховувати та обговорювати реферати, заздалегідь підготовлені студентами.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення рекомендованих правових джерел та літератури, а також нових публікацій, які не увійшли до методичних рекомендацій, з використанням каталогів та пошукової системи бібліотеки Університету, інтернет-ресурсів тощо. Згрупувавши зібраний матеріал з окремих питань, студент вивчає його, аналізує та складає конспект відповіді. Самостійна робота включає також підготовку схем, таблиць до окремих тем, глосаріїв, що розкривають зміст основних категорій порівняльного правознавства.

Індивідуальна робота передбачає виконання рефератів за темами семінарських занять, а також за темами, що розраховані на самостійне

вивчення.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Основні етапи розвитку юридичної компаративістики.
2. Порівняльне правознавство у XX та XXI століттях.
3. Стан порівняльно-правових досліджень в Україні.
4. Поняття та предмет порівняльного правознавства.
5. Місце порівняльного правознавства в системі юридичних наук.
6. Методологія порівняльного правознавства.
7. Типологія правових систем світу.
8. Взаємодія правових систем світу.
9. Юридична конвергенція: поняття та напрями її прояву в сучасному світі.
10. Гармонізація та уніфікація правового регулювання.
11. Проблема ідентифікації пострадянських правових систем.
12. Становлення і розвиток правотворчості в континентальній Європі.
13. Правотворчість у Франції.
14. Правотворчість у ФРН.
15. Правотворчість у Великобританії.
16. Правотворчість у США.
17. Особливості правотворчості в правових системах релігійного типу.
18. Закономірності розвитку систематизації джерел права у світі.
19. Систематизація джерел романо-германського права.
20. Систематизація джерел англо-американського права.
21. Систематизація джерел мусульманського права.
22. Юридичне тлумачення в країнах романо-германського права.
23. Юридичне тлумачення в країнах англо-американського права.
24. Юридичне тлумачення в мусульманському праві.
25. Застосування норм права у країнах континентальної Європи.
26. Застосування норм права в країнах англо-американського типу правових систем.
27. Особливості застосування норм права в правових системах релігійного типу.
28. Ліберальні та колективістські концепції прав людини, їх прояв в правових системах світу.
29. Національні, регіональні та міжнародні механізми забезпечення прав людини.
30. Міжнародні стандарти та національні особливості інституту громадянства.
31. Європейська модель судового конституційного контролю.
32. Американська модель конституційної юстиції.
33. Особливості адміністративного права в країнах романо-германського та англо-американського типів правових систем.
34. Державна служба у правових системах світу.

35. Співвідношення матеріального та процесуального права в різних типах правових систем.
36. Інквізиційний та змагальний судовий процес.
37. Моделі місцевого самоврядування в світі.
38. Типи та моделі сучасних кримінально-правових систем.
39. Суб'єкти кримінальної відповідальності в різних типах правових систем.
40. М'яке право та регулювання міжнародних приватноправових відносин.
41. Цивільна правосуб'єктність в правових системах світу.
42. Право власності в правових системах світу.
43. Особливості цивільно-правової відповідальності в різних типах правових систем.
44. Шлюб та сім'я в різних типах правових систем.
45. Співвідношення публічних та приватних інтересів у сімейному праві.
46. Романська та німецька системи спадкування.
47. Формування та функціонування судової системи у країнах континентальної Європи.
48. Судові системи та статус судді у Франції та Німеччині: схожість та відмінність.
49. Структура судової системи Англії та особливості англійського судового процесу.
50. Структура сучасної судової системи США та особливості американського судового процесу.
51. Особливості мусульманського правосуддя.
52. Міжнародні судові органи: поняття, класифікація.
53. Всесвітні судові органи (Міжнародний суд ООН, Міжнародний кримінальний суд).
54. Регіональні судові органи (Європейський суд з прав людини, Суд ЄС).
55. Система вищої юридичної освіти у ФРН.
56. Система вищої юридичної освіти у Великобританії.
57. Система вищої юридичної освіти у США.
58. Західна та східна традиції права, їх вплив на формування правосвідомості та правової культури.
59. Правовий менталітет: поняття, структура, чинники, що визначають його особливості в різних правових системах світу.
60. Юридичні аспекти мультикультуралізму.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль.

Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути: екзамени (комплексні екзамени); тести; наскрізні проекти; командні проекти; аналітичні звіти, реферати, есе; розрахункові та розрахунково-графічні роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах тощо; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних, лабораторних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та лабораторних занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт 10.

$$\begin{array}{l} \text{Загальна кількість} \\ \text{балів (перед} \\ \text{підсумковим} \\ \text{контролем)} \end{array} = \left(\begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{навчальних занять} \\ \text{за семестр} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Результат} \\ \text{самостійної} \\ \text{роботи за} \\ \text{семестр} \end{array} \right) / 2 * 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку

роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображаються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. **Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

$$\text{Підсумкові бали на навчальній дисципліні} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен, залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\text{Підсумкові бали на навчальній дисципліні} = \frac{\text{Підсумкові бали за поточний семестр} + \text{Підсумкові бали за попередній семестр}}{2}$$

Критерії оцінювання навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Модульний контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи.	Отримати за модульний контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах		Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
			Оцінка	Пояснення
12	97-100	Відмінно («зараховано»)	A	« Відмінно » – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою
11	94-96			
10	90-93			
9	85-89	Добре («зараховано»)	B	« Дуже добре » – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання більшості з них оцінена числом балів, близьким до максимального , робота з двома-трьома незначними помилками
8	80-84			
7	75 – 79		C	« Добре » – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, усі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, виконані , якість виконання жодного з них не оцінена мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією–двома значними помилками.
6	70-74	Задовільно («зараховано»)	D	« Задовільно » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , але прогалини не несуть істотний характер, потрібні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконана , деякі з виконаних завдань містять помилки , робота з трьома значними помилками
5	65-69			
4	60-64		E	« Достатньо » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , деякі практичні навички роботи несформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконана або якість виконання деяких з них оцінена числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки
3	40–59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	« Умовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу засвоєний частково , потрібні практичні навички роботи несформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконана , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
2	21-40			
1	1–20		F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу неосвоєний , потрібні практичні навички роботи несформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна література:

1. Бойко І.С., Бабін Б.В. Порівняльне правознавство : навч. посіб. О. : Фенікс, 2011. 152 с.
2. Жаровська І.М., Канцір В.С. Юридична компаративістика: навч. посіб. Львів: Вид-во ЛКА, 2015. 195 с.
3. Кучук А.М., Завгородня Ю.С. Юридична компаративістика : навч. посіб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.
4. Порівняльне правознавство / за заг. ред. О. Петришина. Х. : Право, 2012. 272 с.
5. Порівняльне правознавство: Навч. Посібник / О.О. Погрібний, І.М. Погрібний, О.В. Волошенюк та ін. / За заг. ред... д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АПН України О.Н. Ярмиша. Х., 2006. 296 с.
6. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів : навч. посіб. / уклад.: О.В. Петришин, О.В. Зінченко, Д.В. Лук'янов. Харків : Право. 2016. 1024 с.
7. Порівняльне правознавство : хрестоматія для юрид. ф-тів і закл. вищ. освіти. Харків : Право. 2019. 1023 с.
8. Правові системи сучасності: навч. посіб. / Ю.С. Шемшученко, О.Л. Богініч, В.Ю. Васецький, К.П. Вовраженцева, С.Д. Гусарєв; ред. Ю.С. Шемшученко; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. К.: Юрид. думка, 2012. 490 с.

Додаткова література:

1. Батлер У. Е. Місце пострадянських правових систем на правовій карті світу: відкриті лекції Четвертого міжнар. наук. семінару «Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку». К. : Логос, 2009. 20 с.
2. Батлер У.Е. Мудрість порівняльного правознавства. Зб. статей. К.: Логос, 2019. 572с.
3. Бехруз Х. Порівняльне правознавство: сучасні грані досліджень. *Порівняльне правознавство*. 2013. №1-2. С. 278-285.
4. Бехруз Х. Становлення афганського права: основні етапи. *Наукові праці Національного університету Одеська юридична академія*. 2016. Вип. 18. С. 26-35.
5. Бірюков Р.М. Вплив глобалізаційних процесів на формування правової політики національних держав. *Актуальні проблеми політики*. 2010. Вип. 39. С. 290-297.
6. Варга Ч. Правові традиції? У пошуках правових сімей і культур. К.: Логос, 2012. 24с.

7. Варга Ч. *Theatrum legale mundi*. Про класифікацію правових систем. *Порівняльне правознавство*. 2012. № 3-4. С. 17-37.
8. Воловик С. Зарубіжний досвід організації та діяльності ІР-суду та можливості його використання в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2021. №3. С. 299-303.
9. Волошенюк О.В. Гармонізація та уніфікація законодавства як форми зближення правових систем. *Право і суспільство*. 2015. № 4, ч. 4. С.3-7.
10. Волошенюк О.В. Закордонна практика впровадження етичних кодексів у поліцейську діяльність. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 трав. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Консультат. місія Європейського Союзу. Харків : ХНУВС, 2019. С.47-49.*
11. Волошенюк О.В. Переваги і недоліки політики мультикультуралізму. *Форум Права*. 2019. № 3 (56). С.6–12.
12. Гордимов А. В. Доктринальні джерела права та права людини в романогерманській та англосаксонській правових системах. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 59. С. 43-47.
13. Гринько С.Д. Деліктоздатність неповнолітніх фізичних осіб за цивільним законодавством України та зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 19. С. 158-165.
14. Гринько С.Д. Значення типології рецепції римського права для правових систем європейських країн. *Приватне право і підприємництво*. 2014. Вип. 13. С. 9-13.
15. Губанов О.О. Правова доктрина як джерело права в межах романогерманської, англосаксонської та релігійно-традиційної правової сім'ї: порівняльна характеристика. *Право і суспільство*. 2015. № 6. С. 9-14.
16. Дамірлі М. Предметне поле порівняльного правознавства : комплексне бачення. *Порівняльне правознавство. Додаток до журналу «Право України»*. 2012. № 1-2. С.78-89.
17. Дашковська О. Судовий прецедент і судова практика як джерела права. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 1 (64). С. 34-41.
18. Дришлюк І. А. Деякі особливості кримінального законодавства іноземних держав про відповідальність за транспортні злочини. *Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ імені І. І. Мечникова (м. Одеса, 14–15 верес. 2018 р.)*. ОНУ, 2018. С. 648-653.
19. Дуда С.М. Структура романо-германської правової сім'ї. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 11. С. 183-186.
20. Єгоров О. Предмет порівняльного правознавства і предметний генезис порівняльно-правових елементів. *Порівняльне правознавство. Додаток до журналу «Право України»*. 2012. № 1-2. С. 70-77.

21. Желдибіна Т. Юридична природа порівняльно-правових досліджень у галузі цивілістики (XIX – початок XX ст.). *Порівняльне правознавство*. 2012. № 1/2. С.273–279.
22. Іванцова А.В. Юридична освіта в Україні та передумови доступу до юридичної освіти у країнах світу. Higher education institutions as a medium for the formation of a new generation of lawyers : scient. conf., June 11–15, 2018, Republic of Poland. Sandomierz, 2018. Р. 48–51.
23. Інститут юридичної відповідальності у демократичних правових системах. За заг. ред . Н. М. Оніщенко. К.: Юридична думка, 2009. 216 с.
24. Карабін Т. Порівняльне правознавство : сучасні проблеми і перспективи розвитку. *Юридичний вісник України*. 2015. 6-12 червня (№ 22). С.12.
25. Квятковська Б.І. Особливості судового прецеденту в англо-саксонській та романо-германській правових сім'ях (порівняльний аналіз). *Теорія і практика правознавства*. 2013. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_1_3
26. Колодяжна В.В. Історія формування та сучасний стан Романо-Германської правової сім'ї. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2013. Вип. 1. С. 46-53.
27. Корчевна Л.О. Специфічні особливості індуїстського права. *Правова держава*. 2015. Вип. 20. С. 16-21.
28. Кресін О.В. Виокремлення порівняльного правознавства як наукової та навчальної дисципліни у другій половині XVIII – першій третині XIX ст. *Держава і право*. 2016. Вип. 74. С. 452-463.
29. Кресін О.В. Питання про практичні цілі порівняння в правознавстві Західної і Центральної Європи в другій половині XVIII – першій третині XIX ст. *Публічне право*. 2016. № 4. С. 191-200.
30. Кресін О. Порівняльне правознавство: історична ретроспектива і нові виклики. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 4. С. 108-114.
31. Кресін О.В. Порівняльне правознавство у XIX – XX століттях: проблеми становлення: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Логос, 2011. 294 с.
32. Кресін О.В. Становлення теоретичних засад порівняльно-правових досліджень у другій половині XVIII – першій третині XIX століть: компаративна концептуалізація. К.: Логос, 2017. 680 с.
33. Кьотц Х. Старі та нові проблеми порівняльного права. *Порівняльне правознавство*. 2012. № 1/2. С. 90–103.
34. Логвиненко М. І. Компаративна характеристика суддів з інтелектуальної власності: Україна, Великобританія, США. *Правові горизонти*. 2020. № 1. С. 107-111.
35. Лукьянов Д.В. Национальные и наднациональные правовые системы в современном мире. *Закон и жизнь*. 2013. № 8/4. С. 38-42.

36. Лук'янов Д.В. Релігійні правові системи в сучасному світі. Х. : Право, 2015. 352с.
37. Лук'янов Д. Сучасні погляди на проблему класифікації та типології правових систем. *Порівняльне правознавство*. 2012. № 3-4. С. 56-62.
38. Луць Л. А. Типологізація сучасних правових систем світу : відкриті лекції Другого міжнар. наук. семінару «Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку». К. ; Х. ; Сімф. : Логос, 2007. 23 с.
39. Мавед С.О. Іджтіхад у системі джерел мусульманського права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2015. № 68. С.190-196.
40. Мавед С.О. Методика здійснення іджтіхаду і вимоги до муджтахідів в мусульманському праві. *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 48 С. 157-164.
41. Мавед С.О. Школи мусульманського права. *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. № 70. С.160-165.
42. Майклз Р. Функціональний метод порівняльного права. *Порівняльне правознавство*. 2012. № 1-2. С.189-229.
43. Михайленко О.В. Порівняльний аналіз професійної підготовки фахівців-юристів в Україні, Німеччині та США. *Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)*. 2011. №1. С.183-188.
44. Мудриєвська Л. Значення порівняльного правознавства у становленні позитивістських поглядів Ф.В. Тарановського. *Порівняльне правознавство*. 2013. №1-2. С. 357-361.
45. Оленчук І.В. Типологічні особливості романо-германського права. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. № 3. С. 77-79.
46. Оніщенко Н.М. Правова система України в умовах сучасних національних та міжнародних тенденцій розбудови державності: монографія / Н.М. Оніщенко, О.Г. Варич, Т.І. Тарахонич, О.М. Мельник, О.В. Потехін; ред. Ю. Л. Бошицький; НАН України, Київ. ун-т права. К.: Кондор, 2012. 614 с.
47. Основні правові системи світу: навчальний посібник /В.Д. Гапотій, О.Л. Жильцов, Г.І. Воржевітіна. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 279 с.
48. Петришин О. В. Правова карта сучасного світу : навч. посіб. для студентів-магістрів юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів / О. В. Петришин, О. В. Зінченко. Харків : Право, 2018. 508 с.
49. Піх Ю. А. Співвідношення світського та релігійного в іудейському праві. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки»*. 2017. №5. С. 41-46.
50. Піх Ю. А. Теоретико-правові аспекти мусульманського шлюбно-сімейного права у контексті секуляризаційних процесів. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2014. № 12. С. 288-292.

- 51.Піх Ю. А. Характерні риси сучасних релігійних правових систем. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 4. С. 75-77.
- 52.Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: збірник наукових праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, В.П. Тихого, М.М. Цимбалюка, І.С. Гриценка; упор. О.В. Кресін, І.М. Ситар. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 620 с.
- 53.Правова система України в умовах сучасних національних та міжнародних тенденцій розбудови державності / за заг. ред. Ю. Л. Бошицького. К. : Кондор, 2012. 616 с.
- 54.Правові системи сучасності : навч. посіб. / за ред. Ю. С. Шемшученка. К. : Юрид. думка, 2012. 492 с.
- 55.Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини : навчальний посібник. К.: ФОП Голембовська О.О., 2018. 364 с.
- 56.Семеніхін І.В. Правова доктрина в релігійних правових системах (на прикладі мусульманського права). *Форум права*. 2013. № 3. С. 552-566.
- 57.Ситар І.М. Предмет порівняльного правознавства (методологічний плюралізм). *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 3. С. 43-47.
- 58.Ситар І.М. Природа порівняльного правознавства. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 10. С. 310-313.
- 59.Сучасні проблеми порівняльного правознавства : зб. наук. праць / за ред. Ю.С. Шемшученка, Я.В. Лазура; упор.: О.В. Кресін, М.В. Савчин. Ужгород – Київ : Вид-во «Говерла», 2015. 218 с.
- 60.Трембіцький А.М., Циганюк Ю.В. Порівняльне правознавство: навч.-метод. посіб. 2-ге вид., допов. Хмельницький: ІРД, 2014. 216 с.
- 61.Турута О. Глобалізація та її вплив на класифікацію сучасних правових систем світу. *Публічне право*. 2012. № 1. С. 254-260.
- 62.Фулей Т. Підготовка професійних суддів у Франції. *Право України*. 2005. №4. С.124-128.
- 63.Хавронюк М.І. Наукове осмислення правової доктрини та кримінального законодавства зарубіжних країн. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1(1). С.298-347.
- 64.Харитонов Є., Харитонova О. Деякі питання класифікації європейських систем приватного права. *Порівняльне правознавство*. 2012. № 3/4. С. 177–196.
- 65.Харитонов Є. О., Харитонova О.І. Методологічні проблеми визначення типології систем цивільного права окремих пострадянських держав. *Право України*. 2013. № 3/4. С. 183–196.
- 66.Хаустова М. Г. Правова система України серед правових систем сучасності. *Проблеми законності*. 2013. Вип. 123. С. 23-33.
- 67.Хаустова М.Г. Юридична професія у правових сім'ях світу. *Проблеми законності*. 2012. Вип. 118. С. 12-19.
- 68.Чиркин В. Е. Правові системи сучасності: взаємовплив і антагонізми (на прикладі конституційного права). *Право України*. 2013. № 6. С. 289-295.

69. Чиркін В. Формаційно-цивілізаційний підхід до класифікації правових систем і сімей. *Порівняльне правознавство*. 2012. № 3-4. С. 63-83.
70. Шаганенко В.П. Особливості системи права у романо-германській правовій сім'ї. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 6-1 (1). С. 88-91.
71. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини : навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 168 с.
72. Sacco Rodolfo. Legal Formants: A Dynamic Approach to Comparative Law. *Scientific-practical professional journal «Comparative Law»*. 2013. № 1–2. P. 155.

Інформаційні та навчальні ресурси в Інтернеті

1. Американське товариство порівняльного права. URL: www.comparativelaw.org
2. Британський інститут міжнародного та порівняльного права. URL: www.biicl.org
3. Британський національний комітет порівняльного права. URL: www.iel.bham.ac.uk/uknccl/
4. Інститут європейського та порівняльного права Оксфордського університету. URL: www.iekl.ox.ac.uk
5. Інститут зарубіжного й міжнародного кримінального права (Фрейбург, ФРН). URL: www.iuscrim.mpg.de
6. Інститут зарубіжного публічного права та міжнародного права (Гейдельберг, ФРН). URL: www.mpiv-hd.mpg.de
7. Міжнародна академія порівняльного права (Гаага, Нідерланди). URL: www.iuscomparatum.org
8. Міжнародний інститут порівняльного аналізу (Київ, Україна). URL: www.ussr.to/Ukraine/ica/
9. Паризьке об'єднання дослідження порівняльного права, Інститут порівняльного права (Париж, Франція). URL: www.umrdc.fr/
10. Центр європейського та порівняльного права (Київ, Україна). URL: www.eclc.gov.ua